

Agnieszka Parapura, Ewa Szczepankiewicz

ŁĘGI MIESZANE SROKOSZA ZWYCZAJNEGO *LANIUS EXCUBITOR* *EXCUBITOR* I SROKOSZA STEPOWEGO *LANIUS EXCUBITOR* *HOMEYERI* NA MAZOWSZU

W latach 2018 i 2021 wykryto pierwsze łęgi srokosza stepowego dla Niziny Mazowieckiej. Srokosz charakteryzuje się dużą zmiennością w obrębie gatunku (Kuczynski i in. 2002). Status taksonomiczny jego podgatunków jest kwestią dyskusyjną (Poelstra 2010). Na obszarze Polski stwierdza się występowanie dwóch podgatunków srokosza: *excubitor* – podgatunek nominatywny, nielicznie lęgowy na obszarze Polski, zamieszkujący większość Europy i *homeyeri* – podgatunek wschodni, gdzie Ukraina stanowi granicę jego występowania sięgając aż po Syberię (Kuźniak i Lorek 2004, Poluda i in. 2007, Shirihai i Svensson 2022). Srokosz stepowy jest stwierdzany na terenie naszego kraju podczas migracji/na zimowiskach oraz w ostatnich latach sporadycznie gniazdujący (Komisja Faunistyczna). Przykładowo zimowe badania srokoszy na Podlasiu wykazały 6,9% typowo ubarwionych srokoszy stepowych, 27,6% potencjalnych srokoszy stepowych, zaś 13,8% osobników podgatunku nominatywnego (Zbyryt i in. 2017). Prawdłowe oznaczenie przynależności do konkretnego podgatunku srokosza jest możliwe wyłącznie po kluczowych cechach widocznych na zewnętrznych sterówkach oraz lotkach, zaś pomocnicze cechy diagnostyczne znajdziemy na głowie, kuprze i pokrywach nadogonowych. Prawdopodobnie przez płochliwość i niedostateczne dostrzeżenie niuansów diagnostycznych, srokosze stepowe są często przeoczone (Malczyk 2014).

W dniu 1 VII 2018 około godz. 10:30 stwierdzono na piaszczystej drodze w miejscowości Czarnów-Stasiopole (powiat wołomiński, 52°31'04.2"N, 21°12'45.5"E), trzy srokosze *Lanius excubitor*: 1 *ad.* i 2 lotne młode (fot. 1.). Dorosły ptak karmił młode osobniki. Ptak dorosły i jeden z młodych miały cechy podgatunku *homeyeri*: szerokie białe skrajne sterówki, białą nasadę ogona, rozległą jasną plamę na skrzydłach i białe czoło. Drugi młody miał wyraźne cechy srokosza zwyczajnego *Lanius excubitor excubitor*. Nagrano 28-sekundowy film: <https://www.youtube.com/watch?v=VJBDuxU1I7si>, którego kadry potwierdziły występowanie wymienionych cech (Komisja Faunistyczna 2019).

4 V 2021 stwierdzono gniazdowanie pary mieszanej samca srokosza stepowego z samicą srokosza zwyczajnego koło miejscowości Kępa (powiat siedlecki, 52°10'28.5"N, 21°58'13.6"E). 2 V dostrzeżono ptaka z typowymi cechami diagnostycznymi podgatunku *homeyeri* (fot. 2.). Następnie odnaleziono gniazdo, które było umieszczone na wysokości około 10 metrów na olszy czarnej *Alnus glutinosa*. Drzewo miało jedynie zawiązki liści, dlatego gniazdo pozostawało odsłonięte i dobrze widoczne. Był to etap, gdy samica srokosza wysiadywała. W krzewie czeremchy zwyczajnej *Prunus padus*, poniżej, para kwiczołów *Turdus pilaris* miała swoje gniazdo. Ptaki często były nękane przez wrony siwe *Corvus cornix*. W pierwszej

kolejności to kwiczoły je odganiały, podczas gdy srokosze się nie ruszały z gniazda. Dopiero, gdy ataki wrony były wyjątkowo natarczywe, srokosze również włączyły się do przepędzania intruza opierając się na sąsiedzkim połączeniu sił. Lęg prawdopodobnie zakończył się sukcesem, gdyż obserwowano rodzinę srokoszy jeszcze podczas karmienia, gdy już gniazdo zostało dobrze osłonięte przez liście.

Fot. 1. Rodzina srokoszy *Lanius excubitor* 1 VII 2018, Czarnów-Stasiopole (fot. Ewa Szczepankiewicz)

Photo 1. Family of the Great Grey Shrike *Lanius excubitor* 1 July 2018, Czarnów-Stasiopole (Photo Ewa Szczepankiewicz)

Pierwsze stwierdzenie srokosza stepowego na Mazowszu miało miejsce w roku 2006 (Olszewski 2018). Oprócz wyżej opisanych lęgów mieszanych wykazano jeszcze sześć pewnych i udokumentowanych stwierdzeń gniazdowania w Polsce, gdzie jeden z ptaków z pary wykazywał cechy srokosza stepowego. Miało to miejsce w następujących województwach: śląskim, łódzkim, podlaskim, kujawsko-pomorskim, podkarpackim (Komisja Faunistyczna 2004, 2016, 2017, 2018, 2019). Zaś w roku 2020 obserwowano lęg, w którym oba osobniki wykazywały cechy podgatunku *homeyeri* (Beuch 2021).

Fot. 2. Samiec srokosza stepowego *Lanius excubitor homeyeri* z mieszanej pary 4 V 2021, Kępa (fot. Agnieszka Parapura)

Photo 2. Male of the “Homeyer’s Great Grey Shrike” *Lanius excubitor homeyeri* from a mixed pair 4 May 2021, Kępa (Photo Agnieszka Parapura)

Literatura

- Beuch S. 2021. Pierwsze krajowe stwierdzenie lęgu pary srokoszy wykazujących fenotypowe cechy podgatunku „srokosza stepowego” *Lanius excubitor homeyeri*. Ptaki Śląska 27: 75-79.
- Komisja Faunistyczna 2016. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2015. Ornis Pol. 57: 117-147.
- Komisja Faunistyczna 2004. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2003. Notatki Orn. 45: 169-194.
- Komisja Faunistyczna 2017. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2016. Ornis Pol. 58: 83-116.
- Komisja Faunistyczna 2018. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2017. Ornis Pol. 59: 119-153.
- Komisja Faunistyczna 2019. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2018. Ornis Pol. 60: 125-160.

- Kuczynski L., Tryjanowski P., Antczak M., Skoracki M., Hromada M. 2002. Repeatability of measurements and shrinkage after skinning: the case of the Great Grey Shrike *Lanius excubitor*. *Bonner Zoologische Beiträge* 51: 127-130.
- Kuźniak S., Lorek G. 2004. Srokosz *Lanius excubitor*. W: Gromadzki M. (red.) Ptaki (cz. II). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. T. 8, s. 366-369.
- Malczyk P. 2014. Pierwsze stwierdzenie „srokosza stepowego” *Lanius excubitor homeyeri* w regionie Świętokrzyskim. *Naturalia* 3: 138-140.
- Olszewski A. 2018. Pierwsze stwierdzenie srokosza stepowego *Lanius excubitor homeyeri* na Nizinie Mazowieckiej. *Kulon* 23: 139-141.
- Poelstra J. 2010. Trends in systematics – Speciation in shades of grey: the great grey shrike complex. *Dutch Birding* 32, 4: 258-264.
- Poluda A. M., Gavris G. G., Davydenko I. V. 2007. Distribution and Numbers of Great Grey Shrike, *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes), in Ukraine. *Vestnik Zoolog* 41: 369-375.
- Shirihai H., Svensson L. 2022. Handbook of Western Palearctic birds, Volume II Passerines: Flycatchers to Buntings. Bloomsbury Publishing, London, pp. 195.
- Zbyryt A., Kapowicz E., Banach J., Broniszewska M., Polakowski M. 2017. Zimowanie podgatunków srokosza *Lanius excubitor ssp.* w północno-wschodniej Polsce. *Ornis Pol.* 58: 283-305.

Adresy autorów:

Agnieszka Parapura, Instytut Nauk Biologicznych, Uniwersytet w Siedlcach,
e-mail: ap48@stud.uph.edu.pl

Ewa Szczepankiewicz, e-mail: ewa_szczepankiewicz@o2.pl

MIXED BROODS OF THE GREAT GREY SHRIKE *LANIUS EXCUBITOR EXCUBITOR* AND “HOMEYER’S GREAT GREY SHRIKE” *LANIUS EXCUBITOR HOMEYERI* IN MAZOVIA

Summary

The first broods of *Lanius excubitor homeyeri* were found in the Mazovian Lowland in 2018 and 2021. In July 2018, a family of the Great Grey Shrike *Lanius excubitor* was found in Czarnów-Stasiopole. In this family the adult bird and one of the immatures showed plumage characters of the *homeyeri* subspecies. In the second case documented in May 2021, a mixed pair of a *Lanius excubitor homeyeri* male and a *Lanius excubitor* female was found nesting near the village of Kępa.

Keywords: Great Grey Shrike, subspecies, mixed brood.

Received – July 2023, accepted – September 2023